

Vasárnapi Krónika

Irja Márai Sándor

A hid

„A Duna győzi s adja még“
Arany: „Hidavatás“.

Most már csaknem tökéletesen elkészült az új hid: vasrészeit még bekenik miniummal, s valamilyen szürkés-kék festékkel, fellobogózzák, a szónokok megtanulják az ünnepi beszédeket, s aztán belepik a gyalogjárók, a gépkocsik és a villamosok. Délelőtt, mikor az új Duna-hid teherbírását méregették, elmentem és megnéztem. Egy nagy város életében, minden budapesti ember életében jelentős esemény a hatalmas, új hid, mely a város egyik pezsgő negyedét, nyugtalan sugárutját köti össze az új, kezdeti körvonalában derengő városrészsel; esemény az új hid, s nemcsak közlekedési esemény. Az ilyen hid évszázadokra készül; pillérei és hatalmas vasive állanak még, mikor mi már régen nem leszünk, új és új nemzedékek kelnek át minden nap e hidon, mely a távoli, hatalmas Budapest új negyedeinek lesz egyik jelképe és összekötő pántja. Nem is olyan régen még csak hajóhid vezetett át Pest és Buda között a Dunán. Még élnek emberek, akik emlékeznek — mert szemtanuk voltak — a Lánchid felavatására. Ami közben épült a Duna felett, a csodálatos szépségű Erzsébet-, a néhány évtized alatt szüknek bizonyult Margit- és Ferenc József-hidak, a vasuti összekötő hidak, ezek a klasszikus pántok és abroncsok, melyek történelmi multat és köznapi jelent kapcsolnak össze eleven valósággá, amelyek Pestből és Budából Budapestet, két vidékies jellegű városból milliós fővárost kötöttek össze, a város időtlen, s a lakosok időhöz rögzített életének e jelképei már hozzáidomultak a fogalomhoz, melyet a világ Budapestről alkotott. Az új hid még nem része hivatalosan a városképnek; a milliós városban sok ember él, aki nem is tudja, hogy a Duna fölött új hid köti össze a Nagykörutat és a Lágymányos vidékét. Az új hid még nem él; ezért megálltam a pesti hidfő tövében s mielőtt megkezdi hivatalos életét, alaposan szemügyre vettem.

S mert nem értek hozzá semmit, talán szabad megmondanom, hogy nekem nagyon tetszett. Egyszerű a hid és időszerű; nincs benne semmi felesleges lendület, semmi hivalkodás; széles és kényelmes, s olyan zeneien céltudatos, mint a nagy korszerű technikai alkotások általában; ivében van valami egy *andante* lassu hullámából. A Lánchid, igen, az Erzsébet-hid, ezek a felfüggesztett, lelkes és kecses lendületű óriási ötletek tetszetősebbek; az új hid puritán és szükzavú. Nem akar semmi mást mutatni, csak azt az elegáns célszerűséget, mely e kor nagy építészeti alkotásainak mind meggyőzőbb jellegzetessége; a görögök építettek ilyen szükzavú klasszicitással, mint ahogy az új technika és az új építészet iparkodik formába önteni a célszerűt. A gótika, a reneszansz és a barokk után volt a semmi, mikor pesti vállalkozók velencei képeslapokról másolt reneszansz bérházakkal építették be a Nagykörutat. Vidéken, óvatosan, építették tovább azt a »gentry-empire«-t, amelynek volt aránya és kellemessége; Pesten ma is csak ott pihen a szem, ahová Ybl keze nyult. A régi Pestből csak négy-öt házat szerettek; azt a sima palotát a Ferenc József-tér és a Dorottya-utca sarkán, a Sándor-palotát fenn a Várban, a kertészházat a Margitszigeten, s néhány multszázadközepi bérházat a Nádor- és Sas-utcában. Mikor Clark Ádám, utánozhatatlan lendülettel, megépítette a hidat, melyről Széchenyi álmodott, s e kapcsoló mozdulattal, melyben van valami álomszerű, megteremtette Budapestet, kevés pesti épület volt méltó az új alkotáshoz. A vándor, ha pihentetni akarta szemét a pesti köregeteg után, kénytelen volt felrándulni a Várba, az Uri-, a Fortuna-, s a Verbőczy-utca kis, akkor még kevésbé cikornyásan restaurált palotái közé. Aztán oly gyorsan nőtt Budapest, oly önfeledten és gondtalanul, oly aránytalanul, néhol kórosan, annyi embernek kellett hely, s annyi helyet és anyagot pazaroltak a század vége felé, hogy időbe telt, amíg a mohó város megint ráeszmélt stílus-igényeire. A háboru után kezdődött valami: sokszor zavaros, néha üres és tulzott tárgyilagosság, amelyből most, legutolsó időben, európaszerte kezd kialakulni az új városkép. Amit zsenik, mint a német Poelzig és a francia Le Corbusier meg-

álmodtak, most kezd valóság, most kezd élő stílus lenni. Ez az új stílus páthosmentes, monumentális és egyszerű. Párizsban építettek most, a kiállítás alkalmából, egy új szépművészeti muzeumot; akik látták — s amennyire fényképek után itélni lehet, igazuk van a lelkesedőknek —, egyhanguan mondják, hogy ebben az épületben az új Európa megajándékozta önmagát valamivel, ami egészen a mi időnköz illik, s amiben a régi görög építészeti remek aránya és egyszerűsége él tovább. Az építészet mindig messzire mutat; s a háboru után most először mutat új, nyugodt és zárt formák felé.

Az új hid ebben a szellemben épült. A világ egyik legrégebb országutját, a Dunát természetes fölényel öleli át, kényelemmel és bőséggel, készen reá, hogy századokon át viselje egy újfajta Budapest forgalmának strapáit és terheit. Hidakkal úgy van az ember, hogy idővel személyes köze lesz hozzájuk. Vannak hidak a világon, melyeken nem tudok áthaladni szivdobbanás és megilletődés nélkül; minden délután átmegek a Lánchidon, s mindig eszembe jut valami, amit szavakkal már nem is gondolok el, s tartalma talán annyi, hogy ez a hid nemcsak kocsikat és embereket, hanem egy időtlen eszmét lebegtet két part között, a Duna és az idő fölött. Van egy hid Firenzében, nem a régi, hanem a *Ponte Trinita*, mely összeköti a Via Tornabuoni-t az ottani budai oldallal; ennek a hidnak vonalában megszólalt, századok előtt, egy ötlet, s azóta is tovább zeng benne valami. Így megyünk át a londoni Tower-hidon; így a *Pont neuf*-ön a Szajna fölött, így a megszámlálhatatlan velencei hid-miniatűrök némelyikén, így a vashidon, mely puritán és kemény, s Köln előtt robog át acéltestén a Rajna fölött a vonat. Mikor az ember elhagy egy várost, melyhez köze volt, hidakra emlékezik legélesebben. Ezek a hidak Európát jelentik, ahogy számunkra a pesti hidak jelképek, nemcsak forgalmi lehetőségek. Hidakon lehet közlekedni, hidakon meg lehet állani és lebámulni a vízbe, hidakról lehet a halálba ugrani. A hidban van valami sorsszerű. Mikor az új hid elnyulik hatalmas és arányos testével az örök folyó felett, a laikus, aki sorsát összekötötte mindennel, ami sors a Duna két partján, nem szabadul az érzéstől, hogy személyes köze van a történelmi pillanathoz.

Ezt a hidat négy év előtt kezdték építeni; szivós szándékkal és erőfeszítéssel, mérnökök és tervezők, munkások és kubikosok láthatatlan, névtelen munkájával épült, s amit egy korszak beleadhat tervező szándékban és erőteljes kivitelben egy nagy műbe, azt mind beleadták. A hid négy évig épült, s éppen e négy évben megéltünk olyan pillanatokat, mikor úgy tetszett, elébb dől össze a világ, mintsem megépül a hid. Makacsul épült a hid, csonka teste már kidagadt a Duna fölött, rejtélyes és szivós csendben nyújtotta ki a pilléreken túl izeit és csápjait; s a nagy hid árnyékában, éppen e négy év alatt, izgatott nemzedékek vitták az idő politikai és társadalmi jelszavait. A négy évben, amíg a hid épült, néha válságo-

san beborult az ég a Duna fölött; emberek tüntek fel és buktak a semmibe, hallottunk az új ezredévről, melynek politikai körvonalait sietős körvonalakban vázolták fel mohó kezek, mások siettek likvidálni a közelmúlt korszak uralkodó eszméit, a közéleti hang e négy esztendőben ijesztően durvult, a szenvedélyek siettertek, minden sürgős volt, az ország tele volt mohó hidépítőkkal, akik állítólag véglegesen letűnt és sürgősen aktuális új korszakok között ácsoltak átmeneteket. Nyugtalan négy esztendő volt; mi maradt meg belőle? Megmaradt a hid.

Soha nem marad meg más, csak az, amit szenvedélymentesen épít az a monumentális szándéku, de szótlán és céltudatos szakszerűség, amely nem ígér, de alkot. A hid, igen, megépült e négy esztendőben; megépült, s ha nem is új ezredévre, de az új századra itt marad, nemzedékek használják majd, a közösség gazdagabb egy alkotással. A hid megmaradt és élni kezd, a közösség szolgálatában, néma és szivós hasznosságával. Akik vitatkoztak, amíg a hid épült, jórészt eltűntek közben arról a rejtélyes szabadteri szinpadról, ami az idő s a közélet. De a hid megépült, s élni fog, mikor mi, akik láttuk épülni, s először jártunk vastraverzei fölött, már nem leszünk, mikor a városrész, amely elé épült, már kiáradt palotáival a Duna partján; a hid megmarad, mert a szó és szándék semmi, a tett és az alkotás minden. Ezt gondoltam az új hid pillérének tövében. Nem valami bölcs gondolat. De ez minden, amit kipróbált régi és beigért új ezredévek között a gyakorlatban tapasztaltam; s kitarok e sovány bölcsesség mellett.